

STANBUL, tarihi kayıtlara göre, başta Araplar olmak üzere, daha birçok orduların yirmiden fazla muhasarasına uğramıştır.

Hız. Peygamber Efendimizin (S.A.), Hadis-i Şeriflerinde iltifatla tebşir buyurdıkları fetih şerefine nâil olmak için can ve kanlar fedâ eden Sultanlardan biri de, II. Mehmet Han'dır. O'nun, bu mübarek gazâsında muzaffer eyleyip, murâdına erdiren ve Türk Ordusuna İstanbul kapılarını açan mevki, Edirnekapı ile Topkapı arasında açılan bir gediktir.

Biz, bu yazımızda, Ordumuzun şehre ilk defa açtığı bu gediği «Edirnekapısı»nın tarihi simasında sabitleştirerek, üzerindeki mâziye ait tülleri aralayıp, tarihe mâl olmuş sahnelerinden bazılarını, göz ve gönüllere sunmak istiyoruz.

Eskiden, müdafaa unsurlarından birisi de, şehirleri, kalın ve muhkem surlarla çevirmekti. Konstantiniyeyi de, bu gaye ile inşa olunmuş ve hakikaten aşılması zor ve dünyaca meşhur surlar muhafaza altına almıştı. Her türlü saldırıdan korumak maksadıyla Büyük Konstantin tarafından yaptırılan bu surlar, şehrin büyümesiyle, vazifesini yapamaz bir hâle gelince, II. Teodor zamanında, yeni ilâvelerle genişletilip, sağlamlaştırılmıştı. Surlar, Eyüb'den Sarayburnu'na; Eyüb'den Yedikule'ye; Yedikule'den Sarayburnu'na kadar; bir kenarı Haliç'e, bir kenarı karaya, bir kenarı da Marmara'ya doğru uzanan bir üçgen meydana getiriyordu.

Bu surlar üzerinde, mülki ve askerî olmak üzere birtakım kapılar vardı: Mülki kapılar, belli-başlı yollara açılıyor; askerî kapılar ise, yol bulunmayan yönlerde idi. Muhasara esnasında mülki kapılar kapanır, askerî kapılardan icabında huruç hareketleri icrâ olunurdu. Bu kapılardan dokuzu kara cihetinde, yedi belli-başlı ve birçok talî kapılar da, deniz cihetinde bulunuyordu.

Bizanslılar zamanında (Harisysus-Charisie) diye anılan Edirnekapısı da, kara tarafında bulunan kapılardan birisidir.

Sultan II. Mehmed, geceli-gündüzlü olmak üzere aylarca süren hummalı çalışmalarla yapılan hazırlıklardan sonra, Konstantiniyeye surları önünde muhasaraya girişmişti. İpek ve sırma işlemeli, büyük ve muhteşem kırmızı Otağ-ı Hümayun'u, Topkapı ile Edirnekapı arasındaki mahalle kurdurmuştu. Bu kısım Bizanslılarca da önemli sayılan, (Mesoteikhion) diye adlandırılan bir yerdir.

Ordu, Yedikule'den, Topkapı'ya kadar İshak ve Mahmud Beylerin; Edirnekapısından Tekfursarayın'a kadar Karaca Bey'in; Topkapı'dan Edirnekapı'ya kadar da, Padişah'ın idaresinde bulunuyordu.

Yapılan teslim teklifinin Bizanslılarca reddi üzerine Sultan Mehmed II. Han, kumandanlarıyla görüşerek, 11 Nisan'da ateşe başlamasını emreyledi. Yapılan hücumların asıl merkezi, Topkapı ile Edirnekapı arasındaki muntika idi. Bu mevkiye fevkalâde bir gayret gösterilmiş, surlar bu suretle yirmi gün şiddetli top ateşine tâbi tutulmuştu.

Açılan ateşlerden sür'atli ve olumlu bir netice alınmaması, Sultan'ı endişelendirdiği için şehri, Haliç yö-

Edirne kapı

HASAN ÖZÖNDER

(Konya İmam - Hatip Okulu
Meslek Dersleri Öğretmeni)

nünden de tazyike karar vermişti. Çünkü, şehrin sadece karadan sıkıştırılmasının kâfi gelebileceğini anlamıştı. Bunun için de, tarihte benzerine ender rastlanan muazzam bir planla, yeni bir yola başvurarak, Dolmabahçe önündeki donanmanın bir kısmını, bir gece içerisinde, karadan naklederek, Kasımpaşa deresine indirmişti. Ertesi sabah düşman kumandan ve askerleri, Haliç'teki Osmanlı gemilerini görünce, hayrette kalarak, şaşkına dönüp, gözlerine inanmamışlardı. Bunun bir rüya olmadığına iyice kanâat getiren düşman ordusu, o güne kadar zaten zaman zaman gevşeklikler gösteren irâde ve güvenlerinin bir anda yıkıldığını; o güne kadar semâlarından dolaşan ümit kuşlarının, Haliç'teki Osmanlı Donanmasının yelkenlerini şişiren rüzgârlarla birlikte, ufukta kaybolup gittiklerini görmüşlerdi. O güne kadar gözlerde ışıldayan cesaret kuvümlerinin, karadan yol bularak Haliç'in mavi sularına inen Osmanlı Kalyonlarının etraflarından sıçrayan beyaz köpüklü sularla bir anda sönmüverdiklerine şahid olmuşlardı. Çeşitli telkinlerle ayakta tutulmak istenen cesaret, ümit ve metanet duyguları, bir anda, şaşkınlık, korku ve yeise kalbolmuşlardı...

Yapılan sürekli hücumlarla, düşman ordusu yıpratılmağa, surlarda gedikler açılmaya ve yaklaşmakta olan umûmî hücumu uygun bir hâl ve hava meydana getirilmeğe çalışılıyordu.

Ordu, üç kola ayrılmıştı: Birinci kol, Yedikule; ikinci kol, Tekfur Sarayı; Üçüncü kol Sultan'ın maiyetinde olup, Topkapısı ile Edirnekapısı karşısında yer almıştı.

Bizanslı köhne surları, Osmanlı'nın iman potansında eritilerek aşk kalıplarında dondurularak, vecd kuvümleriyle ateşlenen topları karşısında daha fazla dayanamıyarak, yer yer erimeğe, bu iman kuvveti karşısında yerlere serilmeğe başlamıştı. Alevler kusan, güller yağdıran toplar, hakikatte, Bizans'ın tefessüh etmiş ahlâkını, kokmuş namusunu, çürümüş şahsiyetini, behimilemiş duygu ve düşüncelerini yıkıp, İlahi

adâlet ve kanununun hükmünü yerine getirerek, tarihe karıştırıyordu...

Yapılan cansiperâne hücumlar netice vermekte gecikmemiş ve surlarda üç tane büyük gedik açılmıştı; biri, Bayrampaşa Deresi'nin sur'a dahil olduğu yerde; diğeri SiliVRikapısında; üçüncüsü de, Edirnekapısı civarında idi.

Nihayet, Mayıs'ın 29'unda, umümi hücumu geçildi. Karadan ve denizden birbiri ardınca yapılan hücumlar ve şidetli ateş, tesirini bütün kuvvetiyle göstermiş ve Bizanslıların artık onaramaz hâle geldikleri gediklerden, Yeniçeriler, zaman zaman içeriye sızmağa muvafak olabiliyorlarsa da, neticesiz kalıyordu.

Bu sırada, askeri, coşkunuğun son perdesine çıkan bir şey oldu; Cesur bir Yeniçeri olan Ulubatlı Hasan, fevkalâde bir kahramanlık göstermiş, arkadaşlarına şecaat ve yiğitlikte muhteşem bir nümüne olarak, vücudunun muhtelif yerlerine saplanan mızrak ve oklara rağmen, yüksek surlardan birine tırmanarak, Bayrağı, oraya dikmeyi başarmıştı. Dil ve kalemlerin izah-tan âciz kaldığı fedakârlıkla ulaştığı muvafakiyetten sonra, biraz evvel diktiği Bayrağın dibine yığılmış ve kısa bir müddet sonra da vücudu surdan aşağıya süzülürken, ölümsüz ruhu, meleklerin kanatlarında, mekân-ı mahsus-u mubareğine yükselmişti...

Bu sırada, düşman kuvvetlerinin büyük bir kısmının Edirnekapısı ile Topkapısı arasına toplanmasından istifade eden elli kadar Yeniçeri şehre girmişler, Edirnekapısı önünde dış müdafaa eden düşmanın arkasını almışlardı. Düşman, bu felâket üzerine, Edirnekapısından çekilmeğe mecbur olmuştu. Bunun üzerine Türk Ordusu, vakit geçirmeden, şiddetli bir takiple, Edirnekapısından şehre dahil olmuştu.

Ordumuzun şehre girmesi üzerine, Topkapı cihetini müdafaa eden İmparator Kostantin, oldukça mukavemet göstermişse de, her taraftan şehre akan Osmanlı kuvvetleri karşısında daha fazla dayanamayacağını anlayarak, o da, ric'ate mecbur kalmıştı. Ayasofya'ya doğru kaçan İmparator, Unkapanından geçerken, Osmanlı neferleri tarafından öldürülmüştü (29 Mayıs 1453).

Fatih Sultan Mehmed Han, fetihle birlikte şehre girmiş, doğru Ayasofya'ya giderek, buraya sığınan halkı, İltuf ve keremiyle affetmişti. Fatih'in, Ayasofya kilisesine girince "Secde-i şükran"a kapandığı ve ondan sonra da iki rek'at namaz kıldığı ve ilk ezanın da işte bu sırada okunduğu rivayet edilir. Ayasofya katedrali, işte bu tarihi andan itibaren câmi haline gelecek, o zamana kadar pek harap ve perişan bir halde iken, tamir olunmasıyla büsbütün harap olmaktan kurtulmuştur.

Sultan, Edirnekapısı civarındaki Tekfur Saray'ını da gezmış, binanın harap halinden müteessir olarak:

"Kayserin sarayında örümcek perdedarlık yapıyor; Efresyab'ın kubbesinde baykuş, nöbet borusu çalıyor."

şeklindeki meşhur beyti okumuştur.

Fatih, şehirde yaptığı teftişten sonra, Bizanslıların «Vlakerne» ve Avrupalıların «Blachernes» dedikleri bu sarayda yirmi gün kalmıştır.

Artık, İstanbul'un Fethinden sonra, Osmanlı hu-

dutları dahilinde hiç bir ecnebi hükümet kalmamıştı.

Fatih Sultan Mehmed Han'ın Ordusu, Edirnekapısıyla, Topkapı arasındaki sur çizgisi üzerinde açılan gedikten İstanbul'a girerken, bütün insanlığı (Yeni) bir (Çağ'a sokuyordu.

29 Mayıs 1453'te Topkapı ve Edirnekapısı'nın kanatları, Muzaffer Ordumuzun kahraman gazilerine kucak açarken, tarihler değişiyor, düşünceler tazeleniyor, tefekkürler yüceliyor, zihinler berraklaşıyor ve böylece bütün insanlık, yepyeni bir çağ ve dünyaya göz ve gönül açıyordu.

Edirnekapısı, Topkapı ile birlikte, eski bir çağın kapanıp, yeni bir çağın açıldığı kapıdır. Bu kapıların eşığı, iki ayrı çağın birleşip, ayrıldığı bir çizgi; bir çağın sonuç, ve yeni bir çağın başlangıç sınırındır.

Edirnekapısı ile Topkapısı arasındaki sur haddi, «Sultan II. Mehmed»i, «Fatih Sultan Mehmed» yaparak, Hz. Peygamber Efendimiz'in (S.A.), tebşir ve iltifatına mazhar kılan bir vesiledir.

Bundan böyle, Osmanlı İmparatorluğu'nun Rume- li'deki tekarruru te'min edilmiş, suvarilerimizin atlarının başı Avrupa ortalarına, akıncılarımızın yönü Vıyanalara çevrilmiş oluyordu...

**

Meşhur seyyah İbn-i Batuta, Anadolu'da yaptığı seyahatlerinden birinde, 1344 yılında İstanbul'a da uğramıştı. Ona bu fırsat şöyle zuhür etmişti:

Krallara lâyük bir şekilde seyahat eden İbn-i Batuta, yolculuğu sırasında, Sultan Mehmed Özbek Han'ın başkenti Başdağ'a uğrar. Sultan'ın dördüncü karısı, Konstantiniyye-i Uzma (İstanbul) Kralı'nın kızıymış. O sırada hamile bulunan bu kadın, çocuğunu dünyaya getirmek için, İstanbul'a, babasının yanına gitmeyi arzu eder. İbn-i Batuta da bu yolculuğa katılmayı isteyince, hep birlikte yola koyulurlar.

Gayet debdebeli bir şekilde yapılan ve üç ay süren yoluluktan sonra İstanbul'a ulaşırlar. Seyyahımız şehre varışlarını şöyle anlatır:

«Bunca uzun yolculuktan sonra Konstantiniyye-i Uzma'nın on mil mesafesinde, bir çayırhığa konduk. (Yaklaşık olarak Florya civarı). Hatun'un adamları derhal, büyük bir ipek çadır kurdular. Hatunla küçük kardeşi (Corci Paleolog) çadıra girerek görüştüler. Geceyi burada geçirdik. Ertesi gün Hatun arabayla, biz ise, atlarla yola çıktık. Görülmemiş derecede bü-

Me'hazlar:

- 1 — Büyük Tarih-i Umümi - - Ahmed Refik, İstanbul, 1328 - - C:6, Sf: 407 - 413.
- 2 — Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü - - M. Zeki Pakalın, C:2, Sf: 260.
- 3 — Tarih Konuşuyor Mec. C:6, Sf: 2906.
- 4 — İstanbul Hendekleri - - Ali Rıza Sağman, 1951.
- 5 — İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi - İ. Hâmi Dânişmend.
(C:1, Sf: 253 - 254, 259), (C:2, Sf:1, 163), (C:3; Sf: 13), (C:4, Sf: 444).
- 6 — Bizans İmparatorluğu Tarihi, I. - - A. A. Vasiliev, Çev: A. Müfid mansel, 1943, - Sf: 128 - 129.

yük, yüksek ve kalın olan kale duvarlarına yaklaşıncâ (EDİRNEKAPI olmalı) kale içindeki şehir kiliselerinden çanlar çalmağa başladı. Türlü renklerle bezenmiş çalgılar, altın borular ve çok iri davullar çalmağa başladı. Şehrin Kapısından girince, iki taraflı sıralanan halk, Hatunun bindiği arabanın eşğini ve küçük kardeşi «prens»in atının üzengisini öpüyorlardı. Papazlar türlü bin nakışlı cübbeleriyle arabaya gülsuyu (Takdis suyu) serpiyorlardı. Bu heyet ile kralın sarayına vardık. Bizi içeri almadılar. Ben bir kolayım bularak Hatun'a haber gönderdim. Gelişimizin üçüncü günüydü, saraya girebildim. Sarayda gördüğüm eşyalar gözlerimi kamaştırıyordu. Her şey altından ve gümüşten. Öyle sanırım ki, İstanbul'da, hele de bu sarayda bulunan kıymetli eşyanın bir misli, dünyada yoktur. Hint padişahları, İstanbul kralının yanında dilenci gibi kalır.»

İbn-i Batuta, daha sonra, gezip gördüğü, o zaman-ki İstanbul'u büyük bir hayranlıkla öve öve bitire-

**

Edirnekapi, Fatih'ten sonra gelen Padişahlarca da hatıra ve önemi takdir olunarak, gereken değeri görmüştür; Osmanlı Padişahları'nın kılınç kuşanmaları münâsebetiyle Eyub Sultan'a yapılan ziyarete gidış ve gelişlerde, merasim alayı, ekseriya Edirnekapi'dan geçdi. Edirnekapi yoluyla Eyub'a gidilir, ziyaretten ve merasimden sonra çoğu zaman Şeyh'ül-İslâm tarafından Padişah'a, kılınç kuşatılırdı.

Merasim alayı dönüştü, Edirnekapi'dan içeri girerken, Şehremini, eski Osmanlı âdeti mucibince, Kapının anahtarlarını, Padişah'a takdim ederdi.

**

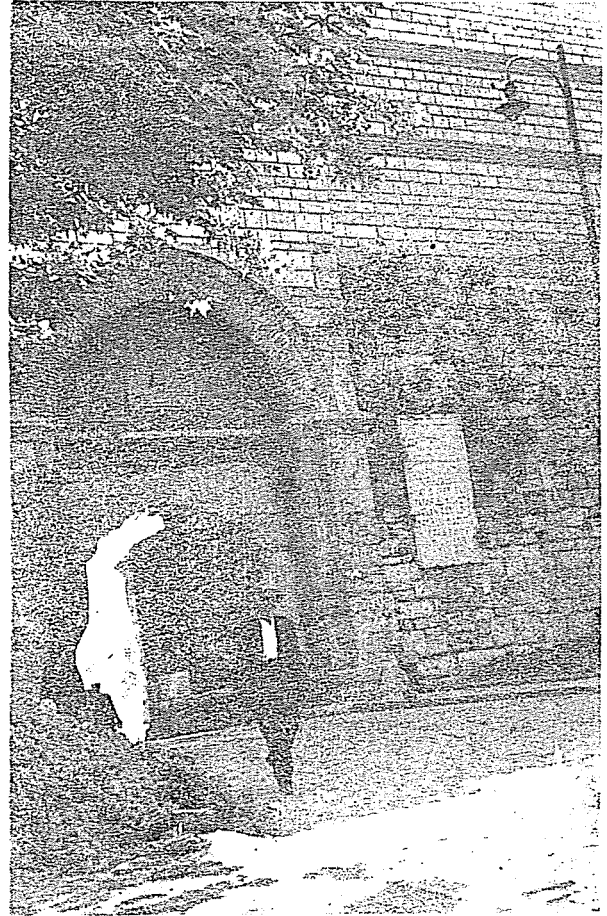
Sultan II. Bayezid, tahtını, oğlu Şehzade Selim'e devrettikten bir müddet sonra İstanbul'dan ayrılarak Dimetoka Sarayına hareket etmek için oğlundan izin aldığı rivayet edilir.

Yavuz Sultan Selim, bu nezakete, nazik bir hareketle mukabele ederek, devlet erkânıyla birlikte, babasını, şehir haricine kadar teşyi etmiş, babasının bindiği arabanın sağ tarafında yayan yürüyerek, büyük bir hürmetle nasihatlerini dinlemiş ve bir rivayete göre de şehirde atla, babasını takibettikten sonra, Edirnekapisından çıkınca altından inip yayan yürümeğe başlamış ve nihayet Sultan Bâyezid, arabasını durdurup oğluna, artık dönmesini söyleyerek vedâ etmiştir. (23 Mayıs — 7. Rebi'ul-evvel, Pazar 1512)

Edirnekapısı böylece, büyük bir tevazu, hürmet ve kadir-şinashğa daha şahid olmuş, böyle bir âli-cenaplılığın tarihi bir sahnesine daha dekorluk etmiştir.

**

Ordumuzun İstanbul'a ilk defa sızdığı Edirnekapısı civarındaki gediğin hatıraına hürmet ve o tarihi

ana bir nişâne olmak üzere (fotoğrafta görüldüğü gibi) Edirnekapısı'nın duvarına, kadir-şinas İstanbul Fethi Derneği tarafından, asılan mermer bir levhaya hakkedilen şu satırlar, o muhteşem günde can ve kan verenlerin aziz ruhlarına fatihalar gönderilmesine vesile olmaktadır:

“İnnâ fetehnâleke fethan mübina” “Biz, sana bir feth-i mübin açtık” Hicretin 20 Cemâziyel'evvel 857 ve Milâd'ın 29 Mayıs 1453 Salı sabahı, bu civarda açılan gedikten Fatih'in ordusu İstanbul'a girmiştir.

İstanbul Fethi
Derneği 1953

İstanbul'un, Türkler tarafından fethinin 515. ci yıl-dönümünde biz de, bu satırlarımızla buketler takdim eder, aziz şehidlerimiz ölümstüz ruhlarına fatihalar sunarken, yazımıza şairin şu mısralarıyla son veririz:

«Bir âlem açan zaferlerin en geniş,
İstanbul fethi, Tanrı'nın kutlu işi;
Gün doğmadan evvel o güzel sâatte,
On bin yiğidin Büyük Gedikten girişi.»